

Musée du Pays Châtillonnais – Trésor de Vix

Welkom in het **Museum van de Châtillonnais – de Schat van Vix**. Het museum herbergt een van de grootste Keltische collecties van Frankrijk, met als pronkstuk de krater van Vix. Daarnaast neemt het museum je mee op een reis door de geschiedenis van de Châtillonnais: van de prehistorie, via de Gallo-Romeinse periode en de middeleeuwen, tot aan het tijdperk van Napoleon.

Louis Desliens (1879-1975)

De eerste zaal is een eerbetoon aan enkele prominente figuren uit de Châtillonnais. Een collectie veterinaire instrumenten toont hoe belangrijk dieren waren voor de landbouw in de 19e eeuw. Paarden speelden een cruciale rol bij het bewerken van de akkers en het vervoeren van de oogst

Louis Desliens was een dierenarts uit Châtillon-sur-Seine. Zijn vroege **onderzoek naar de bloedsomloop** van het paard bleek waardevol voor de geneeskunde bij mensen. Lange tijd werd er weinig aandacht besteed aan de pijn en het lijden van dieren, zoals enkele van de hier tentoongestelde objecten laten zien. Dankzij de studies van Louis Desliens begonnen de diergeneeskundige wetenschappen zich met deze kwesties bezig te houden.

Fernand Daguin (1848 -1922)

Fernand Daguin was advocaat aan de balie in Parijs, maar bleef **sterk verbonden met zijn geboortestreek, de Châtillonnais**. Hij woonde op het kasteel van Chamesson (op 10 km van Châtillon-sur-Seine), waar hij ook burgemeester werd. Hij nam deel aan archeologische opgravingen in de regio. Gepassioneerd door ornithologie **stelde hij tussen 1860 en 1920 een enorme collectie opgezette vogels samen**.

Categorieën van de Rode Lijst van de IUCN

- uitgestorven op het Franse vasteland
- bedreigd met uitsterven
- Stark gefährdet
- Bedreigd
- Gevoelig

De verzameling van Fernand Daguin bevat **veel vogelsoorten die eind 19e eeuw in de Châtillonnais leefden**. Sommige vogels zijn zeldzaam, andere, zoals de trap ("outarde" in het Frans), zijn bijna verdwenen door de uitbreiding van steden en landbouw in de regio.

Een deel van de vogels in deze zaal is niet typisch voor de regio, maar zijn trekvogels die hier alleen in bepaalde seizoenen langskomen.

De gekleurde stickers naast de naam van de vogelsoorten geven hun status op de lijst van bedreigde soorten aan (geen sticker = momenteel niet bedreigd)

De wereldbol

Hoewel de maker van deze globe nog steeds onbekend is, suggereert de cartografie dat zij afkomstig is uit **de tweede helft van de 18e eeuw**.

Het object bestaat uit een **houten skelet** dat is opgevuld met **stro** en vervolgens bedekt werd met **bladzijden uit boeken** om een **glad oppervlak** te verkrijgen. Een eerste **kaartweergave** werd aangebracht, maar later vervangen door een tweede, **recentere versie**. Nadien werden er aanvullingen gedaan om de cartografie bij te werken met nieuwe ontdekkingen, met name die van **James Cook**.

Een laatste laklaag sloot het geheel af. De bijzondere ambachtelijke uitvoering en het gebruik van geschikte materialen doen vermoeden dat het werk zeker in een klooster is ontstaan.

De oriëntaalse piano

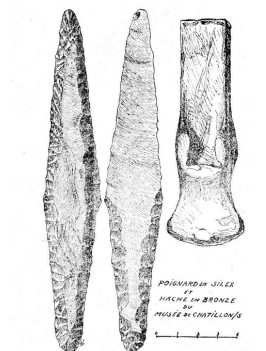

Met zijn oosterse esthetiek, zijn hoogwaardige versieringen en zijn verwijzing naar **de levensstijl van de Europese bourgeoisie van de 19e eeuw** vertegenwoordigt dit instrument een unieke mix van culturen. Het werd gebouwd aan het einde van de 19e eeuw en geschonken aan **Marguerite Trech**, een Franse vrouw die met haar familie in **Algiers** (Algerije) woonde. Het is **de enige piano van zijn soort in Franse museumcollecties**.

Prehistorie

De eerste menselijke sporen uit het vroegpaleolithicum blijven schaars. In het midden- en laatpaleolithicum bewoonden mensen de grot **La Grande Baume in Balot** (een dorp vlak bij Châtillon-sur-Seine). Uit het middenpaleolithicum zijn stenen schrapers en speerpunten gevonden, en uit het laatpaleolithicum vuurstenen werktuigen – zoals beitels en klingen – en speren van bot. Botvondsten getuigen van de aanwezigheid **van rendieren, neushoorns en mammoeten**.

De neolithische sites van Nicey, Laignes, Massingy en Vannaire hebben pijlen, gepolijste bijlen en dolkpunten **uit Grand Pressigny** (regio Centre-Val de Loire) opgeleverd. De vondst van hamerbijlen uit vreemd gesteente in Cérilly en Bouix toont aan dat de **streek contacten onderhield met verre gebieden**. In het bos zijn tijdens **opgravingen grafstructuren** aangetroffen.

Eerste verdieping: de Schat van Vix

De Krijgers uit de vroege ijzertijd

De Dame van Vix leefde in de ijzertijd, een periode die ongeveer liep **van 800 tot 52 voor Chr.** Meer specifiek behoorde zij tot de **Keltische volkeren van de Hallstattcultuur**, de eerste fase van de ijzertijd (ca. 550–450 v.Chr.).

Graven onder tumuli – dat zijn kunstmatig opgeworpen heuvels van aarde en stenen die één of meerdere grafplaatsen bedekken – behoren tot de belangrijkste archeologische vondsten uit de vroege ijzertijd in de Châtillonnais. De overledenen werden samen met grafgiften begraven.

Deze vitrine toont de inrichting van een graf dat onder een tumulus werd ontdekt. **Een zwaard, een armband en een scheermes omringden** de overledene en laten zien dat het waarschijnlijk het graf is van **een Keltische krijger**. Bij het graf lag ook **een Etruskische situla**, een soort bronzen emmer uit Noord-Italië die werd gebruikt om drank in te bewaren voor **drinkpartijen en banketten**. Dit vat werd vergezeld door een kleine bronzen kelk, **een "phiale"** genoemd, die werd gebruikt op gebruikt voor plengoffers en rituele banketten. De tombe dateert van **rond 800 voor Christus**, het begin van de ijzerbewerking. Het bezit van ijzeren voorwerpen was **een statussymbool** vanwege de geavanceerde technische prestaties die ze vertegenwoordigden.

De lebes van Sainte-Colombe-sur-Seine

In het midden van deze zaal zien we **een prachtig bronzen bassin uit de 6e eeuw**, geplaatst op **een driepotig ijzeren onderstel**. Dit vat, een zogenaamde **lebes**, is afkomstig uit een graf uit de Hallstatt-periode dat werd ontdekt onder de grafheuvel **van La Garenne in Sainte-Colombe-sur-Seine** (tussen Châtillon-sur-Seine en Vix). De ketel is gemaakt van **bronsplaat** en versierd met **vier griffioenkoppen**. Griffioenen zijn mythische wezens met een adelaarshoofd, paardenoren en een slangenlichaam. Het driepotige onderstel is samengesteld uit ijzeren staven en bronzen verbindingsstukken, waarvan de bovenste uiteinden versierd zijn met **drie eendenkoppen**. De poten hebben de vorm van leeuwenklauwen. Dit was **een typisch Etruskische techniek**, verspreid in Noord-Italië.

De fragmenten die in het graf werden aangetroffen, doen vermoeden dat de persoon die onder de grafheuvel was bijgezet, waarschijnlijk op een vierradige wagen lag. Deze elementen vertonen gelijkenis met die uit het graf van de prinses van Vix, al zijn ze eenvoudiger uitgevoerd. Dit zou kunnen wijzen op het feit dat de overledene in Sainte-Colombe-sur-Seine onder haar gezag stond of een van haar gevolg was. De vondsten dateren van rond 500 v.Chr., een periode die door archeologen algemeen wordt aangeduid als het tijdperk van de 'vorstenzetels', die ongeveer een eeuw beslaat, van 550 tot 450 v.Chr. Deze tijd wordt gekenmerkt door rijke residenties, prestigieuze mediterrane objecten en vorstengraven, waarvan het graf van Vix het meest opvallende voorbeeld is.

De Krater van Vix

U staat hier voor het pronkstuk van het museum: de vaas van Vix, of de krater van Vix. Een krater is een vat van **Griekse oorsprong, met twee handvatten**, waarin wijn met water werd gemengd.

De krater van Vix is de grootste bewaard gebleven Griekse bronzen vaas: **1,64 meter hoog, 208,6 kilo zwaar**, met een inhoud van maar liefst **1.100 liter!**

De buik, schouders en hals van de vaas zijn vervaardigd uit **een plaat van bronsblik**, tot een dikte **van 1 tot 1,3 millimeter** gehamerd. De twee voluutvormige handvatten zijn versierd met een afbeelding **van de Gorgo Medusa**, wier benen in een slang overgaan. In de Griekse mythologie kon zij iedereen die haar aankeek in steen veranderen.

De fries waarop **strijdwagens en krijgers** voorbijtrekken, loopt rond de hals tussen de twee handvatten. Als u rond de vaas loopt, zult u merken dat geen van deze figuren identiek is.

Het geperforeerde deksel, dat uitmondt in **een bronzen beeldje**, diende om het drankje uit de krater **te filteren**, dat bestond uit wijn en water en op smaak werd gebracht met specerijen, kruiden en honing.

De krater werd **rond 530 voor Chr.** vervaardigd in een **Griekse kolonie in het zuiden van het huidige Italië** en werd, net als de andere in de vitrines van deze zaal tentoongestelde artefacten, ontdekt in **het graf van de prinses van Vix (470 - 460 voor Chr.)**.

De ontdekking van de krater van Vix

In **januari 1953** ontdekten archeologen **René Joffroy en Maurice Moisson** het graf van een vrouw aan de voet van de **Mont Lassois** in de buurt van het dorp Vix, dat nu bekend staat als de Schat van Vix.

De overledene, die algemeen bekend staat als de prinses van Vix, werd te ruste gelegd op een wagenkist met kostbare juwelen. De grafkamer herbergt ook de kolossale bronzen krater en het vat voor het banket.

Toen de vaas van Vix werd opgegraven, was hij zwaar beschadigd en ongeveer **60 centimeter hoog**. Kort na de begrafenis van de prinses verrotte het houten plafond van het graf en drong de aarde van de grafheuvel de grafkamer binnen, waardoor alles binnenin werd verpletterd, inclusief de vaas. Het was daarom noodzakelijk om deze artefacten uit de ijzertijd te **restaureren**. Tegenwoordig kan de krater rechtop staan dankzij **een houten en metalen frame** binnenin.

De bezetting van Mont Lassois

Mont Lassois is **een getuige berg** met twee toppen, Mont Roussillon en Mont Saint Marcel. Hij ligt zes kilometer ten noordwesten van Châtillon en torent **109 meter boven** de valleibodem van **de Seine** en het stadje Vix uit.

*De Mont Lassois vandaag.
Het dorp Vix en de rivier de Seine liggen aan zijn
voeten.*

Menselijke sporen zijn hier sporadisch aanwezig uit **het neolithicum en komen vaker voor uit de bronstijd**. Tegen het einde van de vroege ijzertijd (eind 6e tot begin 5e eeuw v.Chr.) was de heuvel dankzij zijn gunstige ligging dichtbevolkt. Hij werd **een van de rijkste vorstenresidenties uit de Hallstatt-periode**.

Langs de handelsroute die loopt via de rivieren Seine, Saône en Rhône, was de versterkte heuvel nederzetting met zijn verdedigingswerken, grachten en wallen onvermijdelijk een doorgangsstation. Vanuit dit knooppunt werden de **handelsroutes voor tin gecontroleerd**, die van de mijnen in Zuid-Engeland naar het Middellandse Zeegebied liepen, naar Etruskische en Griekse werkplaatsen.

Mont Lassois was ook een handelscentrum met **een groot aantal geïmporteerde voorwerpen die typisch zijn voor vorstelijke graven**, zoals Griekse keramiek, Massaliotische amforen en vooral weelderige Griekse en Etruskische metalen voorwerpen.

Na een plotselinge verlatenheid **rond 450 voor Chr.** werd Mont Lassois in de late ijzertijd (eind 1e eeuw v.Chr. – begin 1e eeuw na Christus) opnieuw bewoond. In deze periode werd een versterkingsmuur gebouwd, een zogenaamde „muris gallicus“, een constructie van stenen, boomstammen en aarde.

Tegenwoordig is Vix een klein dorp met minder dan 100 inwoners, maar 2 500 jaar geleden leefden hier tussen **de 2 500 en 5 000 mensen** en besloeg de nederzetting ongeveer **45 hectare**.

Mont-Lassois 2500 jaar geleden. De stad lag niet alleen op de top van de berg, maar ook aan de voet van de rivier de Seine en werd beschermd door een fortificatiesysteem van steen en hout. De necropool lag buiten de stad.

Grafheuvel van de prinses

Een drinkservies

Het graf van de Dame van Vix bevatte ook:

- een Etruskische wijnkan (**oinochoë**).
- een zilveren schaal van Keltische makelij, verguld in het midden, die uniek is vanwege haar gewicht (335 gram). Deze wordt **een phiale** genoemd.
- **twee Griekse schalen**: één met zwarte glanslaag en de andere met zwarte figuren die het gevecht tussen Amazonen en Grieken uitbeelden; beide dateren van rond 530–520 voor Chr.
- **een grote bronzen schaal en twee kleinere schalen** van Etruskische oorsprong, die waarschijnlijk werden gebruikt om mee te wassen en reinigen.

Het Griekse banket begon met een offer. Voordat men overging tot het tweede deel, het **symposium**, waarbij werd gedronken en gegeten, moest men eerst wassingen verrichten om zich te reinigen. Voor het symposium was het noodzakelijk om eerst de goden te dienen. Hiervoor vulde men de phiale met wijn, die vervolgens op een altaar of op de grond werd uitgegoten. Daarna werd de wijn uit de oinochoë en de beker aan de gasten geschonken, waarbij elke beker onder de gasten werd gedeeld.

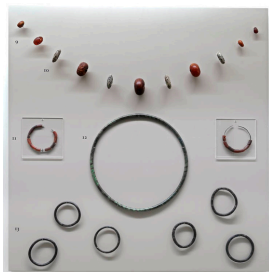
Hoewel in dit graf alle onderdelen zijn ontdekt die nodig zijn voor het houden van een **banket in Griekse stijl**, kan niet met zekerheid worden gezegd in welke vorm dit ritueel door de Kelten werd overgenomen en beoefend.

Torque en sieraden

De juwelen van de "dame" zijn ook zeer indrukwekkend:

- **Een halssnoer** bestaande uit zeven grote barnstenen kralen, drie kralen van gepolijste kwartsdioriet en een kraal van serpentijn.
- **16 broches** (8 tentoongesteld plus 8 meer gevonden in 2019) die in paren bij elkaar horen: 2 van ijzer met imitatiekoord, 2 van ijzer met vergulde tympanen, 4 van brons met amberversiering op de boog en koraal op de voet.
- **3 armbanden** van leisteel en een van cilindrische amber kralen geregen op bronzen draad om elke pols.
- **Een torque** (metalen halsring, kenmerkend voor de Kelten) van brons, 27 cm in diameter, met een leren riem, die op de buik van de overledene lag en waarvan de functie onbekend is.
- **2 voetringen** gemaakt van bladbrons.

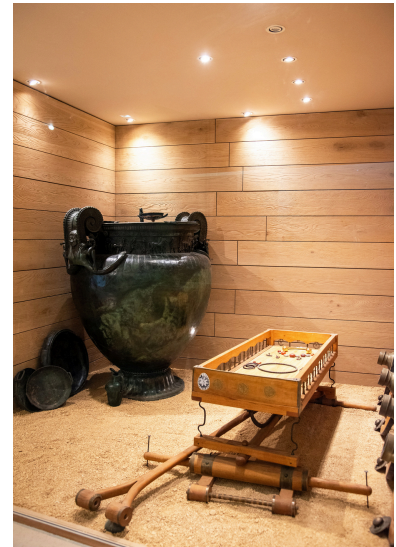
De gouden Torque of Vix is hol en weegt **480 gram**. Het is een meesterwerk van Keltisch goudsmeden. De versiering is opmerkelijk: elk uiteinde van de koppel is versierd met **een leeuwenpoot** die op een peervormige bol rust. Elke bol is verbonden met de ring via een klein paard met vleugels, **Pegasus**, waarvan de hoeven rusten op een filigraan voetstuk. Het koppel werd gevonden op het hoofd van de dame en werd aanvankelijk geïnterpreteerd als een diadeem. Tegenwoordig weten we dat het een halsring is.

Een prinses op haar strijdswagen

In deze reconstructie van de grafkamer ziet u replica's van de objecten uit de Schat van Vix.

De kamer was **9 m² groot en 1,70 m hoog**, en bevond zich onder een kunstmatige heuvel van aarde en stenen (een tumulus) **van 6 meter hoog en 40 meter in diameter**.

Ze was opgebouwd met houten planken en afgesloten met een houten vloer. Waarschijnlijk hingen er wandtapijten, waarvan **een stukje stof gemineraliseerd** werd teruggevonden op een wielnaaf (te zien in de vitrine tegenover de reconstructie).

Aan één kant lagen de **banketobjecten**: de beroemde vaas, drinkbekers, een wijnkan (oinochoë), een offerschaal (phiale) en schalen. Aan de andere kant lag de Dame van Vix op een vierspanwagen, versierd met al haar **juwelen**.

De **wagen** was gemaakt **van hout en metaal**. Hoewel het hout is vergaan, zijn delen bewaard gebleven dankzij contact met metaal. De wielen lagen gedemonteerd tegen de wand. Ze waren van beukenhout, met naven van essenhout.

Het wielhout werd verwarmd en gebogen rond een mal, daarna verstevigd met ijzeren banden.

De wagen was rijkelijk versierd met rozetten en kleine zuiltjes, als een elegante balustrade rond de bak.

De gereconstrueerde wagen is **1,49 m lang**, wat klein lijkt voor **een vrouw van 1,60 m**. Nieuwe opgravingen sinds 2019 tonen aan dat de originele wagen waarschijnlijk groter was.

*Decoratie van de wagen:
opengewerkte rozetten*

*Hypothese over de
reconstructie van de wagen*

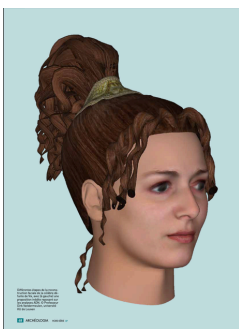
Wie was de prinses van Vix ?

De Kelten gebruikten geen schrift om hun talen op te tekenen en hun verhalen door te geven. Daarom weten we niets over de geschiedenis van de Dame van Vix, behalve wat we kunnen afleiden uit haar graf en haar skelet. Uit het skelet blijkt dat de Dame van Vix stierf op een leeftijd tussen **de 35 en 40 jaar**. De uitzonderlijke aard en de rijkdom van de grafgiften wijzen op de belangrijke rol die **deze vrouw speelde binnen de samenleving van Vix**, ook al kunnen we **die rol niet precies definiëren** (politiek, militair, religieus, handelsgericht, of een combinatie daarvan).

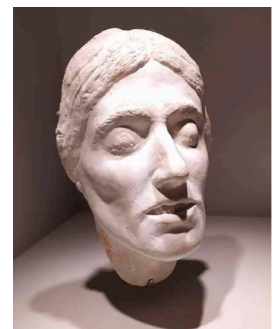
De laatste vitrine van de zaal toont **drie interpretaties van het gezicht van de Dame van Vix** door de tijd heen. De eerste, linksonder, werd gepubliceerd in **Paris Match** (een Frans tijdschrift) **in 1953**, op het moment van de ontdekking van de vaas. Daar zien we een blonde vrouw met blauwe ogen – het archetype van de vrouw uit de jaren 50 – die de torc op haar hoofd draagt, aangezien die toen werd gezien als een diadeem in plaats van een halsketting. Rechtsonder zien we een gipsmasker dat werd gemaakt na **een CT-scan van de schedel**. De Dame lijkt te lijden aan prognathie (een ver naar voren uitstekende onderkaak), maar dit komt door een verkeerde plaatsing van de kaak door de archeologen tijdens het scannen. De bovenste afbeelding werd in 2022 gemaakt dankzij **DNA-onderzoek** uit het rotsbeen (een bot in het binnenoor, in de schedel). Dit 'robotportret' toont ons dat de Dame van Vix **donker haar** had (bruin tot donker kastanjebruin) **en lichte ogen** (blauw, groen of grijs), met **gelaatstrekken die typisch zijn voor de Kelten**.

Analyse van haar tanden wees uit dat ze opgroeide in een bergachtig gebied in het **oosten van Frankrijk**, voordat ze aan het einde van haar jeugd naar Vix kwam.

De Dame van Vix werd begraven **rond 470-460 voor Chr.**, kort vóór het einde van de vorstelijke steden, waaronder Vix zelf (gedateerd rond 450 v.Chr.).

Rekonstruktion des Gesichts der Dame von Vix aus den Ergebnissen der DNA-Analyse, die am Petrosom (Ohr) ihres Schädels durchgeführt wurde. Entnommen aus der französischen Zeitschrift Archeologia von 2022.

Sein Unterkiefer ist aufgrund eines Fehlers der Archäologen ungewöhnlich weit nach vorne gerückt (Prognathismus).

Eine Schauspielerin spielt die Rolle der Dame von Vix für die französische Zeitung Paris Match auf 1953, die über die jüngste Entdeckung berichtet. Der Torque wird zu dieser Zeit als Diadem und nicht als Halskette interpretiert.

Tweede verdieping: de Gallo-Romeinen

De heilige bron van Douix

De Douix ligt in het hart van de stad Châtillon-sur-Seine en is een van de mooiste bronnen van Frankrijk.

Ze wekt al jarenlang grote belangstelling bij speleologen, die in 1993 en 1996 pompwerken uitvoerden om haar beter te kunnen verkennen.

De bron wordt beschouwd als de oudste heilige plek in de regio. Ze werd al bezocht sinds de vroege ijzertijd (rond 600 v.Chr.).

Keltische pelgrims legden er talrijke **ijzeren fibulae** (mantelspelden) en **ringen** neer als offergaven.

In 1993 bevestigden archeologische vondsten (stenen votiefbeelden, munten, fibulae, aardewerk...) het bestaan van een genezende cultusplaats uit **de Gallische en Gallo-Romeinse tijd, vooral rond de 1e eeuw v.Chr.**

Op deze plek werd in 1993 ook een cultusbeeld gevonden dat een moeder voorstelt die een kind draagt (beeld voor de foto).

De bron van de Douix was in de middeleeuwen een bedevaartsoord gewijd aan Maria en werd lange tijd – tot in de moderne tijd – bezocht vanwege de geneeskracht die men haar toeschreef.

De ex-voto's uit de kelder van Essarois

Het betreft hier een bronheiligdom gewijd aan **Apollo Vindonnus**. Het is gelegen aan de rechteroever van het riviertje La Cave. Er werden vier bouwfases vastgesteld, van het einde van de 2e tot het begin **van de 4e eeuw na Christus**. Tijdens de tweede en derde fase stonden er twee tempels naast elkaar.

Talrijke votiegiften in steen en vermoedelijk ook in hout zijn teruggevonden. Ze werden in de tempel geplaatst en stellen zieke lichaamsdelen voor (voeten, benen, handen, hoofd, enz.), in de hoop de aandacht van de godheid te trekken. Andere beelden waren dankoffers, voor een genezing die al had plaatsgevonden of nog werd gewenst (zoals vruchten, bloemen of vogels).

Sommige gezichten op de beelden vertonen pijnlijke trekken. Op het gezicht van een kind met een rood merkteken lijkt een zwelling op de wang zichtbaar — misschien een uitgeslagen tand? Andere gezichten hebben een serene of zelfs glimlachende uitdrukking, vermoedelijk als dank voor een verkregen genezing.

Gallische offers

In 1988 werd ten zuiden van Vertault, ver buiten het dorp, **een offerplaats** ontdekt. Twee grote kuilen in de rots bevatten skeletten van ongeveer **veertig kleine Gallische paarden** en **twee runderen**. Daarnaast werden in kleine graven **tweehonderd honden** en acht schapen gevonden, soms alleen, soms in kleine groepjes.

Alle geofferde dieren waren mannelijk, zorgvuldig in een bepaalde richting geplaatst en niet gegeten. Deze vondsten wijzen op een **precies ritueel met een symbolische betekenis**, die nog steeds onbekend en raadselachtig is.

De Romeinse stad Vertillum

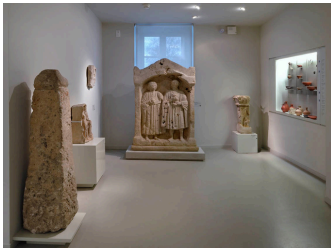
De resten van **drie mausolea van Nod-sur-Seine** werden enkele honderden meters van het heiligdom van Le Tremblois gevonden, langs dezelfde weg. Ze behoorden toe aan rijke Gallo-Romeinen uit de **2e eeuw na Christus**, die dicht bij de weg op hun eigen grond begraven wilden worden.

Er werden **twee mannenhoofden en een vrouwenhoofd** in Romeinse stijl gevonden. Het gevlochten haar van de vrouw doet denken aan keizerin Faustina. Een vrouwelijk standbeeld met een neerwaartse lauriertak toont een bijzondere voorstelling.

De mausolea hadden waarschijnlijk een sokkel met een versierde bovenbouw en rijk bewerkte stenen beelden, zoals **de ontvoering van Europa door Zeus als stier. Cupido's en zeepaarden** vergezelden symbolisch de doden naar het hiernamaals.

Necropolen en godheden

De tentoongestelde voorwerpen komen uit de streek rond Châtillonnais, zoals de zuil met vier goden uit Aignay-le-Duc, het Mercuriusbeeld uit Veuxhaulles-sur-Aube, de grafsteen van een echtpaar uit Semond, en de gekoppelde runderen, ook uit Semond.

Ze geven ons meer inzicht in de **grafmonumenten** en in hoe de bewoners van de Châtillonnais in de eerste eeuwen na Christus dachten over het hiernamaals.

De Romeinse stad Vertillum

Het Châtillonnais maakte deel uit van het gebied van de **Lingonen**, met als hoofdplaats **Andemantunum** (het huidige Langres). Door de geografische ligging ontwikkelde zich hier een landelijke samenleving met verschillende nederzettingen, waarvan **Vertillum** (nu Vertault) de belangrijkste was. Het landschap bestond uit open land, want de bossen waren al bijna duizend jaar eerder grotendeels gekapt.

De archeologische site van Vertault werd vanaf 1846 opgegraven door de Commission des Antiquités de la Côte-d'Or (Commissie voor Oudheden van Côte-d'Or). In de baden werd een inscriptie gevonden met de naam Vertillum. De stad was omgeven door een versterkte muur van het type **murus gallicus** en besloeg **34 hectare**. Ze lag op het kruispunt van de wegen van Alise (Alésia) naar Troyes en van Auxerre naar Châtillon en Langres.

Bij de opgravingen kwamen het stratenplan en openbare gebouwen aan het licht: **een tempel, een markthal en thermen** met nog zichtbare schilderijen, mozaïeken en marmer. Werkplaatsen en winkels getuigen van het vakmanschap in de stad.

Vertillum kende een bloeitijd **onder de Antonijnen (96-191 na Chr.)**. Na onrust en gedeeltelijke verwoesting in de 3e eeuw werd de stad **in de 4e eeuw definitief verlaten**. Deze periode luidde ook de opkomst van het christendom op het platteland in.

Het standbeeld van Bacchus

Dit **bronzen beeld** werd gevonden in de tuin van een van de villa's in Vertault. Het werd vervaardigd tussen **de 1e eeuw v. Chr. en de 1e eeuw na Chr.** Het beeld werd in 1894 ontdekt, in 1973 uit het museum gestolen en na een spectaculaire zoektocht in 2022 teruggegeven aan het museum. Oorspronkelijk was het bedekt met gouden platen en had het een zilveren plaat voor het wit van het oog.

Beenbewerking

De beenderen van gegeten dieren werden hergebruikt voor het maken van alledaagse voorwerpen. Ook hertengeweien dienden hiervoor als materiaal.

Object 1 toont **haarpinnen** met ronde, ovale of gegraveerde koppen, bedoeld om lokken op een elegante manier samen te binden.

De **naalden** (object 3) en de **spindels** (object 2) verwijzen naar de kunst van het kledingmaken.

Het buisje met een gat (object 4) is een scharnierdeel dat toelaat een deur in het kozijn te laten draaien.

Object 8 is een **kleine ivoren plaat**, gegraveerd met een figuurtje, die diende als versiering van bedden, kisten of muziekinstrumenten.

De **kleine lepels** met afgeronde uiteinden (object 10) werden gebruikt om zeevruchten of eieren te eten. Beenderen werden ook gebruikt voor het versieren van mesheften, soms van vouwmessen (object 9).

De **fluit** (object 12), de **dobbelstenen** (object 15) en de **speelstenen** (object 14) herinneren aan momenten van ontspanning en spel.

Lepel van been

Naalden en spelds van been

De keuken

Objecten uit de keuken

De vuurplaats was meestal draagbaar en kon zowel binnen als buiten het huis worden gebruikt. Het rek diende om de ketel boven het vuur te hangen. Langzaam koken was mogelijk dankzij **keramische potten** die boven het vuur hingen en regelmatig werden gedraaid (object 23).

Voor sneller koken gebruikten de Gallo-Romeinen een grill. Ook was de **braadpan** (object 9) al bekend. Zo konden ze voedsel koken, braden en stoven.

Het Gallische dieet bestond uit **vlees, groenten en zuivelproducten**. Met de komst van de Romeinen kregen granen en **fruitbomen** in Gallië een grote betekenis.

Object 18 toont een schaal waarvan iedereen met vingers of **lepels** at (object 19). Bij de Galliërs waren persoonlijke borden en bestek namelijk niet gebruikelijk. De vitrines rondom tonen de **verscheidenheid** aan vormen en stijlen van deze antieke schalen, van eenvoudige tot luxueuze.

Glasobjecten

Schrijfgerei en verlichting

In de Gallo-Romeinse periode werd het schrift een gebruikelijke praktijk.

De eerste schrijftechniek bestond uit het maken van korte aantekeningen met **een griffel op wastabletten**. De griffels bij object nummer 7 hebben aan de ene kant een droge punt om mee te schrijven, en aan de andere kant een spatel om het wasoppervlak glad te strijken – waarmee men correcties kon aanbrengen of tekst kon uitwissen.

De tweede schrijfmethode maakte gebruik van **inkt, aangebracht op papyrus**, hout of perkament, met als doel de teksten duurzaam te bewaren. Deze techniek wordt geïllustreerd door **een inktpot** (object nummer 9). De inkt werd bereid door zeer fijne as met hars te mengen en te verdunnen met azijn, zodat ze beter houdbaar werd. Er bestond ook **rode inkt** – daarom is deze inktpot dubbel uitgevoerd. De schrijfpen, de zogenoemde **calamus**, werd meestal vervaardigd uit riet. Het hier tentoongestelde exemplaar is echter gemaakt van bronsplaat en heeft een gespleten punt. Het gebruik van vogelveren als schrijfpen deed pas aan het einde van de oudheid zijn intrede.

Voor verlichting gebruikten de Gallo-Romeinen **olielampen** en kaarsen. De **metalen houder** (object nummer 3) was ontworpen om in een muur te worden bevestigd en bevatte **een lont**, die vermoedelijk slechts een zwak licht verspreidde.

Dubbele Gallisch-Romeinse inktpot

Lichtvoorziening in de Gallo-Romeinse wereld: olielampen en kandelaars

Gallo-Romeinse sieraden

Hanger met zwijntanden

Medaillons van bot

Een fibula

Halsketting nummer 2 bevat **twee zwijntanden**, die met een verbindingshuls aan elkaar zijn bevestigd. Daardoor kon de halvmeevormige hanger afzonderlijk aan een klein kettinkje worden opgehangen, samen met kralen.

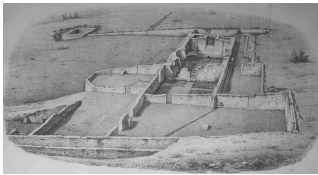
Object nummer 9 toont **een medaillon** uit bot, gemaakt door het afzagen van de basis van de atlas – het bot dat de schedel van het dier met de wervelkolom verbindt. In deze objecten zijn gaatjes gemaakt zodat ze konden worden opgehangen of in kleding konden worden genaaid, zoals te zien is op **het standbeeldfragment** (nummer 10). Net als de zwijnselagtanden werden deze amuletten als beschermende talismannen gedragen.

Fibulae werden doorgaans gebruikt om kledingstukken vast te maken of als sieraden. Ze zijn vaak versierd met verfijnde motieven en vervaardigd uit kostbare materialen. Zoomorfe (dierlijke) fibulae waren bijzonder populair in de Gallo-Romeinse periode. De vormen en materialen van deze fibulae evolueerden snel en volgden de mode van hun tijd. Daardoor kunnen archeologen de aardlagen waarin ze werden gevonden, vrij nauwkeurig dateren.

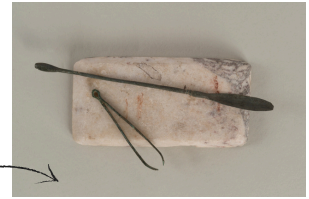
Lichaamsverzorging

De Gallo-Romeinen bezochten de thermen in een vaste volgorde: stoombad (*Sudatorium*), heet bad (*Caldarium*), warm bad (*Tepidarium*) en koud bad (*Frigidarium*). Ze gebruikten geen zeep, maar **een mengsel van olijfolie en puimsteenpoeder**, dat ze met een **strigilis** (nr. 10) verwijderden.

Toiletartikelen waren onder andere een **pincet** (nummer 4) en een **spiegel** (nummer 14). Vrouwen droegen make-up en parfum en gebruikten een **stenen plaat** (nummer 25) om het aan te brengen. **Oliën en parfums** zaten in kleine vaasjes, soms in dierenvorm, zoals een aap of leeuw (nummer 20).

De opgravingen van de thermen van Vertault in de 19e eeuw

De drie-eenheid van de moedergodinnen

In de Gallo-Romeinse tijd werd religie beoefend in tempels en in de privacy van het eigen huis. In de huizen van Vertault vindt men altaren, meestal in de kelders. In de rijkere huizen staan **zelfs mooie beelden van godheden**, zoals Bacchus. **De driemanschap van de moedergodinnen** is hier een perfect voorbeeld van.

Alle drie tonen zij hun rechterborst, alsof zij hun moederlijke aard willen verkondigen. De vrouw links houdt **een gewikkeld baby'tje vast**, de middelste **een luier of wikkeldoek** en de rechter **een spons**. De moedergodinnen beschermen het gezin en de kinderen. Ze bevorderen het moederschap en brengen voorspoed.

Merovingen

De Hoge Middeleeuwen (van de 5e tot in de 8e eeuw) worden vertegenwoordigd door een verzameling Merovingische voorwerpen. De bevolkingsafname aan het einde van de oudheid blijkt uit de verwoesting van vele landerijen, die door het bos werden terugveroverd. Hierdoor zijn de foto-historische en Gallo-Romeinse locaties goed bewaard gebleven.

Alleen in de necropolissen werden interessante objecten gevonden, bewijs dat de mensen uit de Hoge Middeleeuwen bekwame ambachtslieden waren, vooral in het smeden **en goudsmeden**. De **sacramaxten**, de strijdbijlen en de lange, versierde zwaarden, waarbij een speciale lastechniek werd gebruikt om de kling buigzamer te maken, zijn opmerkelijk, net als de zilververgulde gespen. **Zilververgulden** is een techniek waarbij zilver op een ijzeren ondergrond wordt aangebracht. Ook is op deze manier de enige Merovingische inscriptie op metaal vervaardigd.

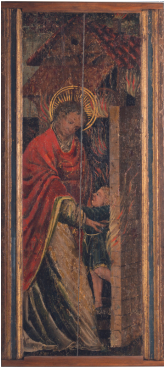
Een sieraadhanger (brons)

Merovingische riemgesp met zilververgulding

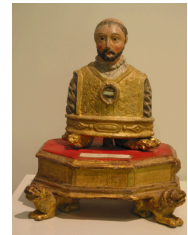
Vierde verdieping: Van de middeleeuwen tot de 19e eeuw

De heilige Vorles

De legende van Sint Vorles

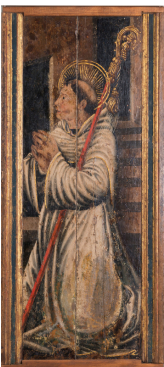
Op de houten panelen van het schilderij uit **de 16e eeuw** wordt de **legende verteld van Sint Vorles**, die in de 6e eeuw priester was in het dorp Marcenay, nabij Châtillon. Sint Vorles had de **gave van alomtegenwoordigheid**. Tijdens het lezen van de mis in Marcenay, in aanwezigheid van koning Gontran van Bourgondië (561–592), raakte hij diep in meditatie. In een droom begaf hij zich naar het naburige dorp Plaines om een kind uit een brandend huis te redden. Dit bleek waar te zijn, waarna de kerk hem heilig verklaarde. Na zijn dood in 591 werd hij in Marcenay begraven. In 868 werden zijn relieken overgebracht naar de kerk Saint-Vorles, waar ze tot hun verdwijning in 1793 werden vereerd.

De reliekeschatkist van Sint Vorles

De achterzijde van dit houten paneel toont **koning Gontran** te paard, terwijl hij **de relieken van Sint Vorles naar de kerk Saint-Vorles in Châtillon-sur-Seine brengt**.

Bernhard de Clairvaux

Bernhard von Clairvaux

Het rechter schilderpaneel stelt Bernhard van Clairvaux voor, die de **typische kleding van de cisterciënzers** draagt: een wit tuniek met lange mouwen en kap. Zijn vader stond in dienst van de hertog van Bourgondië en was heer van Châtillon-sur-Seine. Daarom bracht Bernhard een deel van zijn jeugd door op de **school van de kanunnik van Saint-Vorles**. Op een kerstavond had hij in de kerk van Saint-Vorles een Mariaverschijning, de zogenaamde **Lactatio Bernardi**, waarbij zijn lippen bevochtigd werden met enkele druppels melk van de Heilige Maagd. Als jongeman trad hij toe tot de orde van de cisterciënzers. Hij behoorde daarmee tot de eersten die de strenge regels van Sint Benedictus volgden, gebaseerd op armoede, arbeid en gebed. Later stichtte hij het cisterciënzerklooster van Clairvaux.

De Abdij Notre-Dame van Châtillon

De Abdij Notre-Dame van Châtillon werd opgericht begin **1136** en aangesloten bij de congregatie van Arrouaise, die de regels van Sint Augustinus volgde. Eind 12e eeuw werd de abdijkerk voltooid. Ondersteund door Bernard van Clairvaux, de bisschoppen van Langres, de hertogen van Bourgondië en de graaf van Champagne, won de abdij snel aan betekenis. De aanvankelijk strenge discipline verslapt geleidelijk. De abdij werd overschaduwd door conflicten met religieuze instellingen van Châtillon en omliggende gebieden. Eind 16e eeuw werd **ze tijdens de godsdienstoorlogen verwoest**, waarbij alleen de kerk gedeeltelijk gespaard bleef.

De kloostergebouwen werden in de 17e en 18e eeuw herbouwd. In 1635 kwamen ze in handen van de Genoveijnen en werden hernoemd tot Saint-Pierre des Genovéfains. Na de Franse Revolutie (1789) verlieten de monniken het terrein en werd de kerk omgevormd tot **een ziekenhuis**. In 1980 sloot het ziekenhuis en **in 2009 werd de abdij omgevormd tot het Musée du Pays Châtillonnais – Trésor de Vix**.

Het ontstaan van Châtillon-sur-Seine

Dit schilderij uit de 18e eeuw is een kopie van een grafisch document uit de 16e eeuw, dat **Châtillon-sur-Seine in de middeleeuwen weergeeft**. De stad was verdeeld in twee delen, één aan elke zijde van de Seine. Aan de linkerkant ligt de wijk Bourg, eigendom van de **bisschop van Langres** en zetel van geestelijke macht. Aan de rechterkant bevindt zich **Chaumont**, eigendom van de hertog van Bourgondië, waar kooplieden en ambachtslieden woonden. Beide steden werden omgeven door vestingwerken die in de 12e eeuw voltooid werden.

Eind 16e eeuw besloten de twee steden, die getroffen waren door religieuze oorlogen en de pest, zich te verenigen. Het kasteel van de **hertog van Bourgondië** (letter B) werd afgebroken en de muren dienden als steengroeve voor de bouw van stadspaleizen van de adel, die nog steeds op de heuvel van Châtillon te zien zijn.

Vandaag zijn van het kasteel alleen nog de toren Saint-Anne en de toren van Gissey over. Vanaf het hoogste punt van de heuvel kijkt de **kerk Saint-Vorles** (letter C) uit de 10e eeuw nog steeds uit over Châtillon.

Zicht op Châtillon-sur-Seine in de 16e eeuw.

De letter Z duidt **de Parijse poort** aan, die leidt naar de abdij Notre-Dame van Châtillon, waar vandaag het museum is gevestigd.

Houtsneden

Ons museum herbergt ook een uitzonderlijke verzameling houtsneden (de op één na grootste van Frankrijk, na die van Châlons-sur-Saône). Door de relieken van de heilige Vorles werd Châtillon een **bedevaartsoord**. Pelgrims kochten prenten die werden gemaakt met behulp van gegraveerde houten blokken, die **als met inkt bedekte stempels functioneren**. De houtsneden beelden meestal het leven van heiligen uit, in het bijzonder van lokale heiligen zoals **Saint Vorles** (nummer 46) of **Sainte Reine** (nummer 44).

Reine was een jonge christelijke herderin die haar schapen hoedde aan de voet van de Mont Auxois (in de buurt van Alesia). In het jaar 262 viel een Romeinse stadhouder, Olibrius, voor haar schoonheid en probeerde haar te dwingen met hem te trouwen. Zij weigerde, in naam van haar geloof. Daarop werd ze gemarteld en onthoofd. In de vier hoeken van de prent ziet men scènes van haar martelaarschap, in het midden haar onthoofding.

De houtsneede nummer 58, gemarkeerd met een rode stip, toont een figuur in het gewaad van **Lodewijk XIII**, maar met het hoofd vervangen door dat van **Lodewijk XIV**: een nieuwe koning, maar dezelfde prent.

Beeld nummer 64 stelt de "**Terugkeer van de verloren zoon**" voor en toont een burgerlijk interieur met een haard. Het acanthusbladmotief op de schouw komt ook voor op de monumentale open haard in deze zaal. Deze schouw is afkomstig uit het **kasteel van Mosson**, op 8 kilometer van Châtillon-sur-Seine.

Marmont, maarschalk van het keizerrijk

De hoofdfiguur in deze zaal is **maarschalk Auguste-Frédéric-Louis Viesse de Marmont (1774-1852)**, geboren in een oude familie uit de streek van Châtillon. Hij was **een Franse officier tijdens de Revolutie** en werd door Napoleon benoemd tot **hertog van Ragusa** en **maarschalk van het Keizerrijk**.

Later diende hij ook onder de koningen van Frankrijk, tot hij in 1830 in ballingschap ging. Hij vluchtte toen uit Frankrijk en **stierf in Venetië op 2 maart 1852**.

De voorwerpen in deze zaal komen uit twee schenkingen, na zijn dood in 1852 en in 1954.

Het museum toont zijn familie, zijn militaire loopbaan, en zijn onderscheidingen:

- **twee maarschalkstaven**,
- **medailles** uit Frankrijk, Oostenrijk, Rusland en Württemberg,
- een **zwaard** van koning Karel X,
- en een **portefeuille**, cadeau van Napoleons zoon.

Marmont von
Barbier Walbonne

Marschallstaben

Marmont, ridder uit het industriële tijdperk - de smederij van Sainte-Colombe-sur-Seine

Na de nederlaag van Napoleon keerde Marmont in 1815 terug naar zijn landgoederen in de Châtillonnais. Hij werkte aan de verbetering van de landbouw en begon met **industriële projecten**, zoals **een papierfabriek** en **een moderne graanmolen**. Hij hielp ook bij de **invoering van merinoschappen** in de regio en experimenteerde met technieken om de **wijnproductie te verbeteren**.

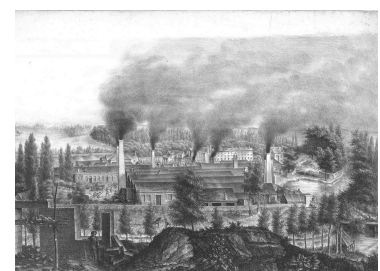
Hij liet verschillende werkplaatsen bouwen: een brouwerij, een azijnfabriek, een tegelfabriek, een pottenbakkerij, een suikerfabriek, een zaagmolen en een bijzondere schapenstal met twee verdiepingen.

Tussen 1820 en 1823 moderniseerde hij de ijzerfabrieken van Sainte-Colombe-sur-Seine, die hij van zijn vader had geërfd. Hij veranderde het verloop van de Seine om een waterval te creëren en bouwde drie grote houtskoolhoogovens, en één van de eerste **"Engelse smederijen"**, die werkte op water- en stoomkracht.

Tussen 1820 en 1823 moderniseerde hij de ijzerfabrieken van Sainte-Colombe-sur-Seine, die hij van zijn vader had geërfd.

Hij veranderde het verloop van de Seine om een waterval te creëren en bouwde drie grote houtskoolhoogovens, en één van de eerste **"Engelse smederijen"**, die werkte op water- en stoomkracht.

Door geldproblemen moest hij vanaf 1824 een deel van de fabriek overdragen aan lokale smeden. In 1833, na zijn ballingschap, namen zij alles over. De Marmont-smederij werd toen het hart van het staalbedrijf Châtillon-Commentry, met wel duizend arbeiders rond 1850. De smederij bleef actief tot 1914 en behoort nu tot het bedrijf ArcelorMittal.

De smederij van Marmont in
de 18e eeuw

Derde verdieping – Zaal met de maquette

Een heilige plek met beelden

Begin jaren 1990 ontdekten archeologen een **heiligdom vlak** bij het graf van Vix.

In de grachten rondom de site vonden ze twee grote kalkstenen beelden.

Het eerste beeld toont **een zittende krijger**, met opgetrokken benen achter zijn schild. Je ziet nog een deel van het schild en een hand die het vasthoudt.

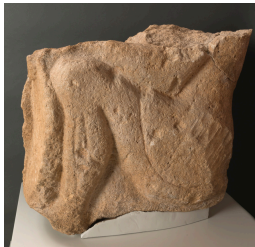
Het tweede beeld stelt **een Keltische figuur in een lang gewaad voor, met een torque** (halsring) met afgeronde uiteinden. Lange tijd dacht men dat dit de Prinses van Vix was, maar die theorie wordt nu betwist.

Rond 450 voor Chr. werd het heiligdom op gewelddadige wijze verwoest. De beelden werden onthoofd en in de grachten gegooid.

Dit kan het einde zijn geweest van de nederzetting in Vix.

Beeld van een krijger

Beeld van een aristocraat met een torque

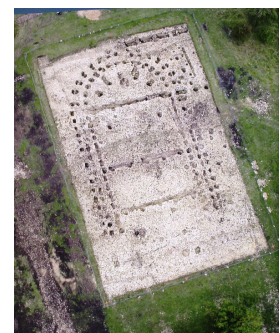
De maquette van het Vix-paleis

De Keltische samenlevingen gebruikten voor de bouw van hun nederzettingen vooral **hout** en andere snel bederfelijke materialen. Daarom was tot voor kort onbekend hoe hun architectuur en bouwstijl eruitzagen.

Tijdens opgravingen op de top van de Mont Lassois tussen 2004 en 2007 vonden archeologen **verschillende paalgaten** die wijzen op gebouwen uit de IJzertijd.

Hieronder waren **vijf enorme paleisgebouwen**, allemaal met een apsis aan de westkant en een monumentale opening aan de oostkant. Het grootste gebouw was **35 meter lang en 21,5 meter breed, met een geschatte hoogte van 12 tot 15 meter.**

Dit gebouw werd eerst de "**Prinsessenpaleis**" genoemd en werd mogelijk gebruikt voor openbare bijeenkomsten, zoals religieuze rituelen of het bestuur van de gemeenschap.

De paalgaten van het paleis, gevonden op de Mont Lassois

3D-reconstructie van het paleis

Het resultaat van dit archeologisch onderzoek is het model dat hier wordt getoond, gemaakt in 2013 door **Klaus Rothe** en **Peter Endlicher**.

Nieuwe opgravingen van het graf van Vix – INRAP (2019)

Bijna elk jaar doen archeologen **nieuwe opgravingen in Vix** om meer te leren over de Hallstatt-nederzetting.

In **2018** vond een Oostenrijks team **een zesde paleis** in de vlakte aan de andere kant van de Seine, niet op de Mont Lassois.

In **2019** onderzocht het Franse instituut INRAP het **graf van Vix opnieuw**. Ze onderzochten 70 kubieke meter grafvulling uit 1953 en vonden nieuwe voorwerpen, sommige heel klein.